

משנה ט'

משנה זו ממשיכה לעסוק בנושא חיוב קרן וחמש ואשם, בגזלן שנשבע לשקר שלא גזל, והודה.

ביאור

בבא קמא פרק ט' ט' = ט'

הגזול מאביו ונשבע לו לשקר שלא גזלו, ואחר כך מת אביו, ולפיכך ירש הגזלן חלק מן הגזלה אם יש לו אחים, או את בלה כשאין לו אחים - כך הוא הדין: עליו להשיב את כל הקרן ואת החמש

הגזול את אביו ונשבע לו, ומת, הרי זה משלם קרן וחמש לבניו או לאחיו. ואם אינו רוצה, או שאין לו, לזה, ובעלי חוב באים ונפרעים:

לירשים האחרים, בני אביו או אחי אביו.

טעם הדבר: אף על פי שמדיני ממונות הוא ירש את הגזלה או את חלקה, כדי שיתכפר עונו עליו להוציא את תשלום הקרן והחמש מתחת ידו, ולפיכך עליו לתתם לירשים האחרים.*

אם אינו רוצה להפסיד, או שאין לו די ממון, יעשה כך: ילוה מעות, ותמורת ההלוואה ישעבד ללווה במפרש את החפץ הגזול שירש (או את חלקו בחפץ אם יש לו אחים). אחר כך ישיב את החפץ הגזול לידי היורשים, בתורת תשלומי גזלה. עתה המלוה רשאי לגבות את החוב מן החפץ שביד היורשים, שהרי הוא משעבד לו לפני שהעבר לבעלותם. כך הוציא הגזלן את החפץ הגזול מתחת ידו, אף לא הפסיד מאומה.

טעם הדבר: מדיני ממונות החפץ שלו לפי שירשו, והוא לא היה צריך להשיבו לירשים. רק כדי לקיים מצות השבה, להוציא את הגזלה מתחת ידו, הוא משיבו להם. לפיכך אין כל מניעה שישבינו להם כשהוא משעבד.

מקורות והערות

א. האחרונים דנים אם חיוב זה אמור דוקא בנשבע לשקר או אפילו בכל גזלן (ראה תוספות יום טוב, ד"ה ונשבע). רע"ב נוקט (על פי הרמב"ם, הלכות גניבה, פרק ח', הלכה ג) שחיוב זה הינו רק כאשר הגזלה בעין (ראה תוספות יום טוב, ד"ה לבניו).

א. האחרונים דנים אם חיוב זה אמור דוקא בנשבע לשקר או אפילו בכל גזלן (ראה תוספות יום טוב, ד"ה ונשבע). רע"ב נוקט (על

י"ט
בחשון

יום ד'
פר'
חיי שרה

(בבא בתרא קמח)

היום נלמד:

משנה

בבא קמא
פרק ט' משנה ט'

גמרא

בראשית רבה,
פרשה ט', סימן ב'

תובנה מרגשת

שכחתי לשטוף
את כוס הקפה

לך ולמשפחה

מסכת בבא בתרא
דף קמ"ח

זוהר

חקת קפב.

הלכה

שמירת הגוף
והנפש

הלכה ט"ו-ט"ז

החיים הטובים של גומלי חסדים

האם בשאתה עוזר לאחרים אתה עוזר רק להם?

ביאור

אליעזר עבד אברהם אבינו נצב ליד באר המים, מחוץ לעיר ארם נהרים, בשליחות ההיסטורית למצוא אשה ליצחק אבינו. בעיר הזו מתגוררת הנערה שעתידה להיות אמא של עם ישראל, ועל אליעזר מטל התפקיד למצוא אותה. ליד הבאר נושא אליעזר תפלה לה' מעמק הלב: "ה', אלהי אדני אברהם, הקרה נא לפני היום (ה', עשה אתה את המהלכים, שהמקרה המבקש יקדים אותי)", ועשה חסד עם אדני אברהם".

התפלה התקבלה, והנה, נערה בשם רבקה הופיעה, וכל מי שקורא את השורה הזו הוא צאצא שלה.

אמר רבי חגי בשם רבי יצחק: כל

אדם נצרך לחסד מזולתו, ואפלו אברהם אבינו, עמוד החסד, שבזכותו עשה ה' חסד עם כל העולם^א, גם הוא זקוק שייעשו אתו חסד.

אין אדם בעולם שאינו נזקק לחסדים של אחרים. גם עשירים חייבים להתיעץ בעניני עסקיהם, גם חכמים זקוקים לחברים להפגת הבדידות, וככל שנתבונן סביבנו נגלה, כי אפשרויות עשית החסד המודמנות לנו הן בלתי נדלות: 'שלוש' לקשישה גלמודה; הצעת כוס מים קרים ומרעננים לקבצן המדפק על הדלת; מלה טובה לחבר; השכנת שלום בין שכנים מסכסכים; בקור חולה, וכן, 'סתם' חיוף של 'בקר טוב' גם הוא חסד גדול.

בראשית רבה, פרשה ס', סימן ב'

"ויאמר: ה' אלהי אדני אברהם, הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם". רבי חגי בשם רבי יצחק אמר: הפל צריכין לחסד, אפלו אברהם, שהחסד מתגלגל בעולם בשבילו, נצרך לחסד, שנאמר: "ועשה חסד עם אדני אברהם".

מקורות והערות

א. רש"י הירש. ב. עם יוסף.

זאת מבלי להזכיר את אינסוף החסדים המודמנים בין כתלי המשפחה. ה"חפץ חיים" וצ"ל כותב, שעשית חסד היא "עקר העקר, ומאד צריך להזהר שלא יחסר לו מדת החסד, אפלו יום אחד מימי חייו!" צדיקים מרגישים ענג עלאי בכל מצוה שהם מקיימים. יש יהודים שבשלהם מניחים תפלין הם פשוט לא כאן, מרחפים מרב ענג. בזמן עשית חסד עם הזולת, כל אדם מרגיש תענוג אמתי, ספוק מפלא, זהו טעם האשר! החסד הופך אותנו לאנשים טובים יותר, כי כאשר אתה חושב על הזולת, אתה הופך מאדם המרכז בעצמו - לאדם שופע. ומיה התוצאה?

הרב דסלר וצ"ל מגדיר זאת במלות זהב: "ניצוץ אחד של חסד אמתי יכול להציל מקנאה, משנאה, מגאווה ולפעמים אפלו מתאווה".

מי שאינו מקנא, אינו שונא ואינו מתגאווה, הוא חי בעולם פנימי מפלא. ביצד עשית חסד מעדנת את המדות? משום שעשית חסד וקנאה הם שני הפכים, וכשמתגבר האחד, נחלש השני. ובאותו אופן גם השנאה והגאווה מאבדות מבחן מול החסד, כי כשאתה נותן ומעניק אתה אוהב ולא שונא, רוצה לתת ולא להתנשא.

ה"אור החיים" הקדוש כותב, שמשום כך בדרך אליעזר את רבקה באמצעות גמילות חסד - הוא בקש ממנה מים, והמבחן היה אם היא תעניק לו מים בנדיבות ותציע להשקות גם את גמליו. רבקה עברה את המבחן בהצטיינות, והוכיחה שהיא ראויה להיות אמא של עם ישראל. כשאתה גומל חסד עם הזולת אתה עושה טובה ענקית לעצמך. לכן, אברהם אבינו, גם בהיותו חולה, זקן בן תשעים ותשע, ביום שרב נורא, ישב בפתח אהלו והמתין לאורחים, כי אחרי שחווים את האשר שבגמילות חסד, אי אפשר להפסיק. עשה חסד עם עצמך - ועשה חסד עם אחרים.

שכחתי לשטוף את כוס הקפה

טובת ימי שיאיר לכם את היום

תלמוד ישראלי
מסכת בבא בתרא

מסכת בבא בתרא ■ דף קמ"ח

שְׁכִיב מֵרַע שֶׁהִבְרִיא

חז"ל תיקנו שְׁאֲדָם חוֹלָה הַנוּטָה לְמוֹת יָכוֹל לָתֵת אֶת נֶכְסָיו בְּמִתְנָה גַם לְלֹא מַעֲשֵׂה קִנְיָן. חוֹלָה כְּזֶה מְכוּנָה בְּאַרְמִית "שְׁכִיב מֵרַע", כְּלוּמַר: שׁוֹכֵב עַל עֵרֶשׂ דְּוִי. תִּקְנָה זוֹ מְכוּנָה "דְּבָרֵי שְׁכִיב מֵרַע כְּכַתוּבִים וְכַמְסוּרִים דְּמִי" - דְּהֵינּוּ דְּבָרֵי חוֹלָה הַנוּטָה לְמוֹת הַמְצוּה לָתֵת נֶכְסָיו בְּמִתְנָה, נְחֻשְׁבִים כְּאִילוֹ הוּא עֹשֶׂה קִנְיָן וְכָתַב שְׁטָר.

יִמָּה הַדִּין אִם לְאַחַר שֶׁהִשְׁכִּיב מֵרַע נָתַן אֶת מִתְנָתוֹ לְאָדָם פְּלוֹנִי הוּטַב מְצָבוֹ וְהוּא הִבְרִיא? הָאֵם הוּא יָכוֹל עֲתָה לְטַעוֹן: "כָּל מָה שֶׁנָּתַתִּי אֶת הַמִּתְנָה מִפְּנֵי שֶׁחֲשַׁבְתִּי שְׁאֲנִי עוֹמֵד לְמוֹת, עַכְשָׁיו, שֶׁהִתְבָּרַר שְׁאֲנִי חַי, הַמִּתְנָה בְּטֻלָּה?" בְּתִלְמוּד לּוֹמְדִים שְׁאֲכֹן טַעְנָה זוֹ מִתְקַבֶּלֶת.

ערוץ היוטיוב של 'תלמוד ישראלי'

חֲכֵמַת שְׁלֹמֹה

חקת קפב.

תרגום

שָׁכַל דְּבָרֵי שְׁלֹמֹה
הַמֶּלֶךְ נִסְתָּרִים כָּלֵם
בְּחֻכְמָה, וְכָלֵם פְּנִיִּים
פְּנִימָה שֶׁל הַיִּכָּל
הַקְדוּשׁ, וּבְנֵי אָדָם לֹא
מִסְתַּכְּלִים בָּהֶם,
וְרוֹאִים דְּבָרָיו כְּדְבָרֵי
אָדָם אַחֵר. אִם כֵּן,
מִהוּ הַשְּׂבִיחַ לְשֹׁלֹמֹה
הַמֶּלֶךְ בְּחֻכְמָתוֹ
מִשְׁאֵר בְּנֵי אָדָם?
אֵלָּא וְדָאֵי כָּל דְּבָר
וְדָבָר שֶׁל שְׁלֹמֹה
הַמֶּלֶךְ נִסְתָּר בְּחֻכְמָה.

דְּכָל מַלְוֵי דְשְׁלֹמֹה מַלְפָּא סְתִימִין
כְּלֵהוּ בְּחֻכְמָתָא, וְכְלֵהוּ לְגוּ בְּגוּ
דְהֵיכְלָא קְדִישָׁא, וּבְנֵי נְשָׂא לֹא
מִסְתַּכְּלִי בְהוּ, וְחֻמָּאן מַלְוֵי כְּמַלְיָן
דְּבֵר נֶשׁ אַחְרָא. אִי הֵכִי, מַה
שְׂבַחָא הוּא לְשֹׁלֹמֹה מַלְפָּא
בְּחֻכְמָתִיהּ, מִשְׁאֵר בְּנֵי נְשָׂא? אֵלָּא
וְדָאֵי כָּל מַלְה וּמַלְה דְשְׁלֹמֹה
מַלְפָּא סְתִים בְּחֻכְמָתָא.

שלמה המלך ע"ה היה החכם מכל אדם, אלא שנתן לחשב שחכמתו היתה חכמה אנושית בלבד, אולם מגלה לנו הזהר הקדוש שחלק מחכמתו היתה להלביש את חכמתו האלוקית בתוך החכמה האנושית. בספר מלכים א' (פרק ה') נאמר: "ויתן אלהים חכמה לשלמה ותבונה, הרבה מאד; ורחב לב כחול, אשר על-שפת הים. ותרב חכמת שלמה, מחכמת כל-בני-קדם, ומכל חכמת מצרים. ויחכם מכל-האדם, מאיתן האזרחי ויהימן וכלכל ודרדע, בני מחול; ויהי-שמו בכל-הגוים סביב. וידבר, שלשת אלפים משל; ויהי שירו, חמשה ואלף... ויבאו מכל-העמים לשמע את חכמת שלמה, מאת כל מלכי הארץ, אשר שמעו את-חכמתו". הרי שחכמת שלמה היתה בכל החכמות כולן, ואף היתה רבה מכל החכמים שבאמות, עד שהגיעו אליו ללמד ולהתפעל מחכמתו. אלא שצריך לדיק, שבתחלת הפסוקים מדגש "ויתן אלהים חכמה לשלמה", כלומר שמקור חכמתו הוא הקב"ה, ומתוך חכמת ה' העליונה זכה להתרחבותה על כל חכמות החיים. עמק חכמתו היא היכולת העליונה לחבר את חכמת החל וחכמת הקדש לחטיבה אחת, באופן שהמעמיק בדבריו יקבל גם הדרכה לחיים נכונים בעולם הזה וגם הדרכה נכונה לחיי העולם הבא, וזוהי חכמה שלמה ואמתית.

טו. תבשיל ומשקים תחת המטה

לא יניח אדם תבשיל או משקים תחת המטה, מפני שרוח רעה שורה עליהם.⁴⁶ ואפלו בשהם מנחים בתוך כלי ומכסים, לא יניחם שם.⁴⁷

יש שכתבו, שכל האסור הוא רק בתבשיל הראוי לאכילה כמות שהוא, ואולם דבר מאכל חי שמחוסר בשול או בבישה כדי להכשירו לאכילה, אין להקפיד בזה.⁴⁸ ויש שכתבו, שאף דברי מאכל חיים אין להניחם תחת המטה.⁴⁹

טז. בדיעבד

בדיעבד, אם הניח דברי מאכל או משקים תחת המטה, יש שכתבו שאין לאכלם ולשתותם, אלא יש להשליכם במקום שלא ימצאם אדם.⁵⁰

ויש שכתבו, שהענין שלא להניח מאכלים ומשקים תחת המטה הוא רק לכתחלה, ואולם בדיעבד אם הניחם שם, מתר לאכלם ולשתותם.⁵¹

יש שכתבו, שאין רוח רעה שורה בין הקרקע למטה, אלא כשהקרקע היא אדמת עפר, ואולם כאשר הקרקע מרצפת בחפוי אבן או עץ, אין רוח רעה שורה שם.⁵² ויש שכתבו לסמוך על דעה זו להקל לענין דיעבד, שאם הניח אכלים ומשקים תחת המטה, באפן שהקרקע מרצפת, בדיעבד מתירים הם באכילה ובשתיה.⁵³

מקורות והערות

46. פסחים דף ק"ב ע"א ובשו"ע סי' קט"ז סעי' ה'.

47. שם בבית יוסף הובאו דבריו בש"ך שם סי' ד'.

48. ספר מילי דחסיודתא אות תנ"ח ובערוך השלחן סי' קט"ז סעי' י"א הובאו דבריהם בכף החיים שם אות מ'.

49. חכמת אדם כלל סי"ח סעי' ס"ג בבית אדם ששמע שהגר"א צוה על צנן שהניחוהו תחת המטה, לחותכו לחתיכות קטנות ולזרוקו במקום שלא ימצאו אדם.

50. בית אדם שם בשם הגר"א וכן הוא בספר שערי צדק שם סי' קט"ז אות ו' הובאו דבריו בכף החיים שם אות מ"ב.

51. כף החיים שם ובאות מ"ד.